

WSTĘP

Rzeczywistość Królestwa Bożego stanowi centralny temat przepowiadania Jezusa Chrystusa i należy do jednego z najważniejszych wątków całego Pisma Świętego. W Starym Testamencie idea królestwa dojrzewała powoli wraz z dynamicznymi zmianami, które zachodziły w społeczności ludu wybranego. Gdy ostatecznie stała się częścią Objawienia, zyskiwała systematycznie na znaczeniu, by w czasach utraty przez naród widzialnej dynastii królewskiej zyskać status eschatologicznej nadziei. Nie znaczy to wcale, że lud Boga odsuwał świadomość Jego obecności poza doczesność. Przeciwnie, Bóg był zawsze w horyzoncie egzystencji każdego pobożnego Izraelity. Wierzono jednak, że eschatologiczne spełnienie polegające na zbawczej interwencji Boga przyniesie radykalną zmianę w życiu wyznawców. Widzialnym realizatorem tych zmian miał być długo oczekiwany Mesjasz, który w imieniu Boga dokona ostatecznej rozprawy ze złem i rozdzieli dobra wierzącym. Z tego powodu Ewangelie podkreślają, że rdzeniem działalności ewangelizacyjnej Jezusa, było uświadamianie słuchaczom, że królestwo Boże nadchodzi (Mk 1,14n), więcej, że ono już jest pośród nich (Łk 17,21).

Zainaugurowane przez Jezusa Chrystusa królestwo nie osiągnęło jeszcze swojej pełni. Jak pisze św. Paweł: *całe stworzenie aż dotąd jęczy i wdycha w bólach rodzenia* (Rz 8,22), a św. Jan dodaje: *Zostaliśmy nazwani dziećmi Bożymi i rzeczywiście nimi jesteśmy (...), ale jeszcze się nie ujawniło kim będziemy* (1 J 3,1n). Królestwo Boże pozostaje więc nadal darem, ale i przedmiotem nadziei dla wszystkich, którzy przyłączyli się do Chrystusa. Dlatego właśnie kolejne Wiosenne Dni Biblijne zorganizowane przez Instytut Nauk Biblijnych KUL w dniach 29-30 kwietnia 2009 r. zostały zatytułowane: „Królestwo Boże – dar i nadzieja”.

Wykłady wygłoszone w ramach sympozjum wraz z kilkoma dodatkowymi artykułami poświęconymi tematyce królestwa Bożego wypełniły obecny, trzeci już tom „Analecta Biblica Lublinensia”. Zgodnie z koncepcją samego sympozjum prezentują one różnorodne aspekty i konteksty rzeczywistości królestwa Bożego od najstarszych tradycji Starego Testamentu aż po najmłodsze warstwy zbioru listów Pawłowych. Każdy z nich stanowi ważny głos w dyskusji nad genezą i naturą królestwa Bożego, bądź wpływem tej idei na późniejszą literaturę religijną.

Autorami poszczególnych naukowych rozważań są znaczące postacie polskiej biblistyki zarówno starszego, jaki i młodszego pokolenia oraz przedstawiciel filologii polskiej, który od wielu lat pochyla się nad przesysconą Pismem Świętym i tematyką religijną spuścizną literacką Cypriana Norwida.

W części poświęconej genezie starotestamentowej idei królestwa czytelnik znajdzie artykuły ks. Dariusza Dziadosza i ks. Wojciecha Pikora. Pierwszy z nich analizuje ustrój teokratyczny widziany z perspektywy Księgi Jozuego. Deuteronomista przedstawiając wyidealizowaną postać mężnego i posłusznego Bogu przywódcy, uzupełnia ją również

idealnym obrazem uległego i wiernego ludu. Buduje w ten sposób ważne teologiczne tło dla historycznego kontekstu, w którym żyje, wyjaśniając nie tylko fakt posiadania ziemi przez pokolenia Izraela, ale także powód jej utraty. Dar ziemi okazuje się warunkowy, ponieważ Jahwe – Król i Bóg Izraela – oczekuje określonej postawy wiary, bez której zachowanie status quo w ziemi obietnicy jest niemożliwe. Przy czym Bogu nie chodzi o unicestwienie swoich wybrańców, ani o jakąś formę zemsty, lecz o uświadomienie im, że bosko-ludzka więź oparta na Przymierzu jest daleko ważniejsza od ziemi.

Drugim starotestamentowym wymiarem królestwa omówionym w niniejszym opracowaniu jest perspektywa królowania Jahwe ukazana w Księdze Izajasza. Ks. Wojciech Pikor zauważa, że Iz 33 jest rodzajem zwieńczenia Izajaszowych prorocत्व o Królu-Zbawicielu. Liczne związki semantyczne z rozdz. 28–32, a także wyraźne powiązania z Iz 1 i 6 i tekstami mesjańskimi Proto-Izajasza (7,1-25; 8,23b–9,6; 11,1-9) potwierdzają taką opinię. Za tematyką królowania przemawia również sama struktura Iz 33, w której autor księgi rozwija dynamiczną narrację o zagrożeniu ludu, które zostaje przezwyciężone przez Boga. Trójaspektowe przedstawienie Boga (w relacji do wrogów, ludu i siebie samego) pozwala uchwycić charakter Jego królowania, przy czym Izajasz posługuje się w tym celu trzema metaforami (pasterza, wody i statku). Symbolika ta podkreśla, że źródłem życia, dobrobytu i bezpieczeństwa ludzi jest zbawcza obecność Boga pośród swego ludu.

Dwa kolejne artykuły poświęcone literaturze międzytestamentalnej dotyczą *Psalmów Salomona* oraz aramejskiego tekstu zwanego *Wizjami Lewiego*. Ks. Mirosław Wróbel po wstępnej prezentacji aktualnego stanu badań nad zbiorem apokryficznych psalmów zajmuje się analizą treści dwóch z nich (PsSal 17 i 18) z uwagi na ich wyraźne zainteresowanie tematyką Mesjasza królewskiego. Jego zdaniem autor badanych utworów widzi w Mesjaszu idealnego króla, który będąc władcą przepelnionym pokojem i miłością zasiądzie na tronie w Świętym Mieście Jeruzalem. Będzie on królem panującym nie tylko nad swoim ludem, ale pociągnie ku sobie wszystkie narody, aby ofiarować im zbawienie.

Ks. Henryk Drawnel również zaczyna od ogólnej prezentacji badanego przez siebie tekstu, ale jego analiza skupia się na tematyce królewskiego kapłaństwa poprzez szczegółową egzegezę terminów i wyrażeń. W dalszej części artykułu autor zauważa tematyczny związek pomiędzy pewnymi elementami w treści *Wizji Lewiego* a Rdz 14,18-20 (tytuł „kapłan Boga najwyższego” oraz dziesięcina i błogosławieństwo dla ofiarodawcy), by ostatecznie przejść do relacji pomiędzy aramejskim apokryfem a Listem do Hebrajczyków (zwł. rozdz. 7). Z uwagi na włączenie w ryt dziesięcin osoby Lewiego (Hbr 7,9) argumentacja autora Hbr na temat królewskiego kapłaństwa Melchizedeka zdaje się wykraczać poza tradycję biblijną i, zdaniem autora, najprawdopodobniej powstała w polemice do opisu *Wizji Lewiego*. Potwierdzeniem tej hipotezy jest użycie rzeczownika τελεῖωσις w Hbr 7,11.

Część nowotestamentowa książki da się z łatwością podzielić na dwie mniejsze sekcje, z których pierwsza dotyczy przede wszystkim perspektywy ewangelicznej, druga zaś jest analizą szczegółowych tematów zaczerpniętych z *Corpus Paulinum*. Artykuły o Ewangeliach otwiera analiza ks. Henryka Witczyka poświęcona znaczeniu ofiary Jezusa

Chrystusa widzianej w świetle wydarzeń wielkanocnych. Historyczny fundament eucharystycznych formuł oraz odtworzenie dynamicznego procesu dochodzenia pierwszej wspólnoty chrześcijan do najgłębszego sensu śmierci ich Mistrza i Pana pozwoliło autorowi ukazać głęboki związek pomiędzy wydarzeniem śmierci a królestwem Bożym i Eucharystią, który wynika z intencjonalnego działania samego Jezusa. Ostatnia Wieczerza jako liturgiczne wydarzenie zbawcze posiada realną moc przybliżania uczestniczących w niej chrześcijan do pełni królestwa Bożego objawionego w Jezusie Chrystusie. Zmartychwstały Pan wzmacnia swoich uczniów na drodze, by w doczesności, a zwłaszcza w godzinie swojej śmierci, byli zdolni do przemiany na wzór Mistrza, który przeszedł tą drogą jako pierwszy i zaprasza każdego, by zasiadł z Nim do uczyt niebieskiej (Mt 16,28; por. Łk 14,15; 22,28-30).

Artykuł S. Ewy Jezierskiej proponuje szeroką panoramę tematyki królestwa Bożego obecnej w Ewangeliach synoptycznych i *Corpus Paulinum*. Autorka wykorzystując metodę statystyczną oraz kontekst poszczególnych przypadków wystąpienia frazy „królestwo Boże/niebios” przedstawia ogólny obraz idei królestwa u synoptyków. W drugiej części artykułu w podobny sposób opracowuje zbiór listów św. Pawła. Podsumowaniem tekstu jest porównanie dokonanych zestawień, w którym ukazane zostały wyraźne związki pomiędzy obydwojma zbiorami, a także ich wspólną zależność od tradycji Starego Testamentu i katechezy pierwotnego Kościoła. Autorka próbuje także zmierzyć się z fenomenem, iż w treści *Corpus Paulinum* akcent z królestwa Bożego przesunięty został w kierunku usprawiedliwienia.

Ostatnim głosem dotyczącym teologii ewangelistów jest artykuł o Krzysztofa Bielińskiego, który podjął się zbadania tematyki cierpliwości Jezusa i Jego uczniów w głoszeniu Królestwa Bożego w dziele Łukaszowym. Artykuł stanowi analizę dwóch tradycji, które dotyczą działalności ewangelizacyjnej Jezusa i Jego uczniów wśród Samarytan (Łk 9,51-56; Dz 8,4-25). Zdaniem autora obydwa teksty pochodzą ze wspólnego źródła, którego *Sitz im Leben* jest parenetyczna tradycja o potrzebie cierpliwości w ogłaszaniu Ewangelii. Tak postawioną tezę można obronić pod warunkiem, że przyjmuje się jedność literacką trzeciej Ewangelii i Dziejów Apostolskich oraz fakt, że jedność ta była od początku zamierzona przez św. Łukasza.

Sekcja druga dotycząca *Corpus Paulinum* składa się z czterech artykułów. Pierwszy z nich zawiera analizę ks. Bartosza Adamczewskiego dotyczącą warunków dziedziczenia królestwa Bożego w tekstach Pawłowych. W dwóch kolejnych paragrafach autor zestawia tradycje tekstowe (1 Kor 6,9-10; Ga 5,21), w których termin βασιλεία powiązany jest z listą warunków uczestnictwa w królestwie Bożym wyliczanych przez św. Pawła. Opierając się na kryterium intertekstualności katalogów wad w tekstach Pawłowych, ks. Adamczewski czyni szereg spostrzeżeń, które w formie wniosków prezentuje na końcu opracowania. Dotyczą one zarówno chronologii powstawania listów św. Pawła, jak i przydatności poszczególnych metod biblijnych w analizie tekstów Apostoła.

W kolejnym studium tradycji Pawłowej ks. Artur Malina zajmuje się Listem do Hebrajczyków. Przedmiotem jego zainteresowania jest relacja, jaka zachodzi w treści

listu pomiędzy chrześcijanami a królestwem Bożym. Autor rozpoczyna swoje rozważania od konstatacji, iż tekst listu zdaje się traktować tematykę chrystologiczną w oderwaniu od idei królestwa Bożego. Sposób przedstawienia postaci Jezusa Chrystusa nasuwa jednak wyraźne skojarzenia monarchiczne, gdyż szereg obrazów i terminologia odsyła czytelnika do obrazu panowania. Wyraźnym sygnałem do takiej interpretacji jest modelowanie godności kapłańskiej Chrystusa w odniesieniu do osoby Melchizedeka (Hbr 7). Autor listu przechodzi następnie do perspektywy historio-zbawczej i eklezjalnej. Chrystus-Krół dokonał dzieła zbawienia ustanawiając rzeczywistość, w której panować będzie trwały pokój i zaprasza tam swoich wiernych uczniów, którzy przygotowują się do spotkania poprzez liturgiczne celebracje (Hbr 12,28) i stale dojrzewającą świadomość o względnej wartości dóbr doczesnych w porównaniu z porządkiem niebiańskim.

Sekcję poświęconą *Corpus Paulinum* zamykają dwie powiązane ze sobą analizy ks. Marcina Kowalskiego na temat koncepcji przemiany w 1 Kor 15,50-57. W bogatych rozważaniach młodego egzegety pojawia się najpierw retoryczna analiza argumentacji badanego fragmentu, na podstawie której dochodzi on do szeregu istotnych wniosków dotyczących budowy fragmentu i jego funkcji w szerszym kontekście. Zagadnienie zniszczalności i niezniszczalności (w. 50-53) oświetlone zostaje perspektywą zbawczej inicjatywy Boga, który odnosi zwycięstwo nad śmiercią (w. 54-57). Wykorzystując starożytne modele retoryczne ks. Kowalski wskazuje właściwą interpretację całości fragmentu.

Przechodząc do analizy pola semantycznego pojęcia przemiany autor zwraca uwagę, iż adresatami 1 Kor byli zarówno Żydzi jak i Grecy, dlatego św. Paweł obficie korzystał zarówno z obiegowych idei filozoficznych, mitycznych obrazów, jak i żydowskiej apokaliptyki. Według Apostoła źródłem „zniszczalności” w życiu człowieka jest przede wszystkim grzech, zaś gwarancją „niezniszczalności” jest wyłącznie wolny dar Boga. Zostaje on jednak udzielony człowiekowi pod pewnymi warunkami, do których należy odpowiedź na Boże wezwanie poprzez wierność Jego przykazaniom, i przyobleczenie na siebie nowego „ja” w Chrystusie. Zdaniem ks. Kowalskiego oryginalność perspektywy Pawłowej polega na podkreśleniu chrystologicznego wymiaru przemiany.

Uzupełnieniem refleksji teologiczno-biblijnej jest artykuł Józefa Ferta ukazujący estetyczne tło „Pieśni królewskiej” Cypriana K. Norwida. Artykuł analizuje Norwidowskie pojmowanie piękna, którym poeta włączał się w wielowiekowy spór nad problematyką estetyczną. Był on przekonany o ścisłym związku sztuki z głęboko pojętą pracą i „praktycznością”, w których powinno znaleźć wyraz najwyższe powołanie człowieka, tj. powołanie do świętości.

Autorzy i redaktor wyrażają nadzieję, że lektura omówionych wyżej artykułów będzie okazją do pogłębionej refleksji nad tajemnicą królestwa Bożego, która wzbudzi w nas gotowość do „wzniesienia serca tam, gdzie są prawdziwe radości”.

Krzysztof Mielcarek